

"4 DÈCADES FENT ESPORT: UNA ACTIVITAT FÍSICA I TERAPÈUTICA EN UN CENTRE PER INFANTS AMB TRASTORNS DE L'ESPECTRE AUTISTA"

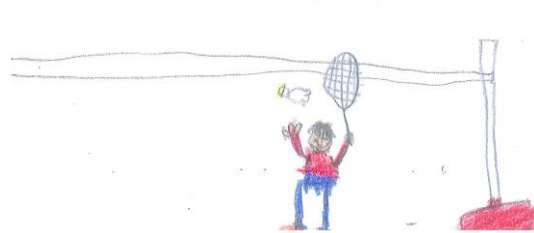
Una mica d'història

En l'actualitat ningú pot negar la importància de l'esport en la formació integral de la persona. Els clàssics ja es dedicaven a parlar de com les activitats a l'aire lliure, el joc, en definitiva l'activitat física dotava a l'individu de beneficis tant a nivell físic com psicològic.

Així, **Jean Jacques Rousseau**, en *l'Emilio o de l'educació*, parla de la primacia dels aspectes físics, quan manté que "aquests exercicis corporals continus, deixats a la sola direcció de la natura, no només vigoritzen el cos sense perjudici de l'esperit, sinó què, ans al contrari, forma en nosaltres l'única espècie de raó que sigui susceptible en la primera edat i que és necessària en totes". Posteriorment admet que "la primera raó de l'home és una raó sensitiva, la qual cosa serveix de base a la raó intel·lectual, i d'aquesta manera els nostres primers mestres de filosofia són els nostres peus, les nostres mans, els nostres ulls".

També el filòsof britànic **John Locke** en la seva obra *L'educació dels nens* de 1693, escriu que "vol un desenvolupament total de la persona i l'educació física i la formació del caràcter ocupen un ampli lloc abans que la instrucció pròpiament dita".

A la nostre institució tenim clar que l'activitat física té una quota molt important quan es tracta de la formació integral de la persona.

Presentació de la institució

El **Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet** va començar el seu camí l'any 1974. Està dedicat des de llavors al tractament dels nens i nenes amb **Trastorn de l'Espectre Autista** (a partir d'ara TEA) i a les seves famílies. Es pot considerar, a més, com a centre pioner, tant en l'atenció precoç, com en l'idea de començar la intervenció amb aquests nens i nenes tan aviat com fos possible.

Dibuix de la façana. Carrer Campoamor

Fundat per la psiquiatra Dra. Lúcia Viloca, va tenir la seva primera seu a Mataró. Al cap de dos anys es va traslladar al carrer de la Rabassada, a Barcelona i des de 1985 està situat al carrer Campoamor, al barri d'Horta.

L'essència dels **objectius** no han variat des de la seva fundació. Aquests es concreten en:

- Diagnosticar i tractar els nens i nenes amb TEA.
- Assessorar als professionals relacionats amb aquests infants.
- Orientar les famílies i acompanyar-les en el creixement dels seus fills.

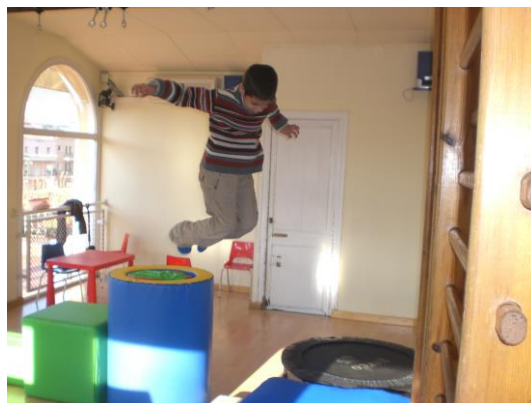
La psiquiatra i metgessa anglesa **Lorna Wing**, va definir quines són les dificultats dels infants amb TEA, en la coneguda **Triada de Wing**:

- Dificultat a l'àrea de les relacions socials.
- Dificultat a l'àrea de la comunicació verbal i no verbal.
- Dificultat en quant a la flexibilitat i la imaginació.

Com a professionals el nostre paper és ser capaços d'entendre aquests processos, ajudant-los a créixer i a vèncer les pors, acompanyant-los en les activitats funcionals, creant al seu voltant situacions de relació i comunicació, respectant les seves formes d'interacció, però oferint models compartits per tothom i, sobretot, facilitant i adaptant situacions i activitats perquè puguin gaudir del seu entorn.

I des de bon començament, aquell llunyà 1974, en el Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet s'ha evidenciat que una bona part d'aquestes activitats, per tal de donar resposta a les dificultats dels nens i nenes amb TEA, havien de tenir en compte el cos i el moviment.

Una idea que recullen la psicomotricista **Àngels Morral**, la psicòloga **Melania Henrich** i la neuropsicòloga **Júlia Miralbell**, professionals del centre Carrilet, quan en el seu article "*Història d'una nena que jugava a construir-se a si mateixa*", fan seva una cita del psicomotricista i pedagog **Bernard Aucouturier**: "aquest plaer de ser ell mateix, de construir-se i de descobrir el món, el nen el manifestarà a través de l'expressivitat motriu".

Per això, en un principi es va optar per una disciplina com és la **natació**. Anar a la piscina, introduir-se en un mitjà com és l'aigua, presenta moltes avantatges, tant a nivell físic com psicològic. Així es produeix una millora de la forma i la resistència física, ajuda a mantenir el pes corporal, ajuda a relaxar-te, etc. I a més pel nen i nena amb TEA suposa experimentar en un mitjà que, en general, li dona certa tranquil·litat. Se sent embolcall, segur i li desperta un munt de sensacions i emocions.

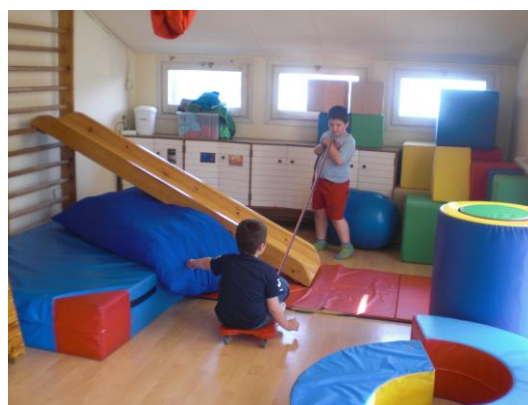
En **Naoki Higashida**, un noi nascut al Japó i diagnosticat amb TEA, ho descriu perfectament en el seu llibre *Per què salto?*: "A l'aigua s'hi està molt tranquil i jo m'hi sento realment lliure i feliç. A l'aigua no hi ha res que ens empipi, i és com si tinguéssim tot el temps del món.

Tant si ens estem quietes en un lloc com si ens posem a nedar, quan som a l'aigua podem bategar de debò conjuntament amb el temps. Fora de l'aigua sempre hi ha massa estímuls per als nostres ulls i les nostres orelles, i ens resulta impossible esbrinar quant dura un segon o com n'és de llarga una hora".

En l'actualitat aquesta activitat es segueix realitzant els dimarts de 11.00 a 12.00 hores al CEM Horta.

Posteriorment també es van iniciar les **sortides i caminades**, per la Rabassada, aprofitant l'entorn en el que estava l'escola.

Però el fet important va ser l'arribada a l'escola de la psicomotricista **Àngels Àngel**. A partir de llavors tots els nens i nenes de l'escola, sobretot, aquells que començaven la seva escolarització a Carrilet, havien de passar per la sala de psicomotricitat. Així es va fer, per tal d'ajudar a uns infants que en molts dels casos presentaven dificultats en quant al control corporal, manteniment de l'equilibri, dificultats de control i la coordinació de moviments, etc.

Com a professionals es tractava i es tracta, com afirma el psicòleg i psicomotricista **Joaquín Serrabona** en el seu article *La torpeza motriz: "Quiero pero no puedo"*, "d'afirmar i recolzar a la nena o el nen en el seu desig de "fer", d'experimentar; de fer sorgir en ell "l'iniciativa" per actuar; crear situacions que produeixin vivències de plaer i per gaudir". En això es va dedicar l'Àngels Àngel durant tota la seva vida.

A poc a poc, entre els professionals del centre, va anar creixent la idea d'impulsar i mantenir al llarg de l'escolarització algun tipus d'activitat física. El que estava clar és que la **psicomotricitat** era molt adient per aquells nens i nenes més petits o acabats d'arribar a l'escola. Però i per aquells més grans? Es podria pensar en diferents activitats motrius, jocs, esports...per tal de treballar i experimentar a partir del seu cos? Cal esmentar que alguns d'aquests nens i nenes de més edat feien **escolaritat compartida**, és a dir, alguns dies de la setmana venien a Carrilet i d'altres estaven en l'escola ordinària.

Facilitar i fomentar la participació d'aquests infants en els seus respectius centres educatius ordinaris, a l'hora de l'educació física o en moments d'esbarjo, així com de retruc, que els altres companys de Carrilet poguessin gaudir i participar d'una activitat motriu, va ser clau per acabar donant el pas i implementar tota una sèrie de jocs i una iniciació a l'esport, a la Parròquia de Sant Joan, al mateix barri d'Horta. Era una activitat molt pensada, on s'havia de tenir en compte tant les característiques individuals dels nens i les nenes, com la del grup.

I era una idea de joc, com mantenia la psiquiatra de Carrilet **Vicky Subirana**, entès com "un estímul pel desenvolupament, una font de plaer, un camí per a la socialització i una forma d'agilitzar la ment".

Aquella va ser una breu etapa que va durar tres anys, entre el 2004 i 2007, una breu etapa d'aprenentatge per a nosaltres, els professionals del centre Carrilet, on es va anar variant l'activitat per tal d'adequar-la i adaptar-la als diferents canvis que van haver-hi durant aquells temps.

A partir d'aquell curs 2007-2008, aprofitant una reestructuració al claustre de l'escola, l'**Àngels Morral**, la nova psicomotricista, juntament amb l'equip directiu i psicològic del centre, inicien un projecte més ampli d'atenció als nens i nenes, que respongui d'una

forma més adaptada a les diferents necessitats que els alumnes de Carrilet presenten.

Aquest projecte va ser i de fet, continua sent, el “**Projecte d’activitats motrius i terapèutiques**”. En ell s’engloba tota l’atenció que reben els alumnes de l’escola des dels 3 fins als 12 anys (edat en la que finalitza l’etapa escolar dels infants a Carrilet).

Durant els primers temps les activitats que formaven part d’aquest projecte van ser:

- L’atenció individualitzada o en petit grup pels alumnes més petits del centre, a la sala de psicomotricitat.
- A partir dels 8 anys, en el que els alumnes participaven en una activitat d’educació física i d’esports adaptat.
- L’activitat assistida amb cavalls. Aquesta la realitzaven els nens i nenes més grans de l’escola i es realitzava els divendres dins del recinte de l’escola d’educació Especial Folch i Camarassa.

Un punt molt important dins del projecte va ser trobar un espai pròxim i conegut pels alumnes on poder contextualitzar les diferents activitats. Aquest espai va ser les instal·lacions del Centre Esportiu Municipal Horta (CEM Horta).

Una vegada trobat l’espai, vam pensar quines eren les activitats, els objectius i els continguts que responguessin a les necessitats dels diferents nens i nenes.

Per exemple, vam començar amb un grup realitzant l’activitat de **patinatge**. Per què concretament patinatge? Doncs perquè moltes de les famílies amb nens o nenes amb TEA es trobaven que durant els caps de setmana o les vacances no sabien què podien fer amb els seus fills o filles. El fet que aquests infants tinguin uns interessos i unes motivacions tan restringides no faciliten la feina. Davant aquesta realitat, vam pensar en el patinatge, com una activitat no excessivament costosa, relativament fàcil i engrescadora tant pels nens i nenes com per les seves famílies.

La nostra il·l·lusió era la d'obrir una porta a partir de la qual tots els membres familiars poguessin fer esport de manera conjunta i que poguessin compartir estones de lleure.

També vam incloure activitats de **bàsquet, futbol i jocs**, destinades a aquells alumnes en escolaritat compartida amb altres escoles ordinàries.

Així amb ells es podia seguir treballant el tema de la relació entre iguals i a més els hi podien aportar recursos i les eines necessàries per tal de participar en aquestes mateixes activitats dins l'àmbit ordinari.

Una de les qüestions fonamentals que van aparèixer al desenvolupar aquest projecte va ser que, per tal de posar en pràctiques alguna de les activitats que s'havien pensat, calia no només l'esforç o l'espai de la pròpia escola sinó també es van iniciar contactes amb d'altres escoles del barri o d'altres associacions i entitats.

Això va ser un procés molt natural. Les ganes de portar a bon termini el projecte ens va posar en contacte amb entitats com la **Fundació Johann Cruyff**, que ens va possibilitar realitzar el patinatge amb l'equipament necessari. El centre especial **Folch i Camarasa** ens va deixar utilitzar les seves instal·lacions per fer l'activitat assistida en cavalls. I, actualment, encara es pot afirmar que moltes de les activitats en les quals participem es poden realitzar per la bona sintonia entre entitats, associacions, etc.

Aquest projecte s'ha anat modificant al llarg d'aquests anys. L'activitat assistida amb cavalls, muntar en bicicleta, etc. són diferents experiències que han donat pas a unes altres. A vegades aquests canvis han estat més per obligació, com va succeir en el cas dels cavalls, per l'alt cost tan de personal (intervenien molts educadors de l'escola) com econòmic. Però també ha anat variant els objectius, les persones dedicades a portar a terme el projecte, etc. Només una qüestió resta invariable: les ganes de què els nens i nenes de l'escola gaudeixin amb l'esport o l'activitat física en el seu present i en el seu futur.

En l'actualitat

Actualment ens mantenim fidels al nostre "Projecte d'activitats motrius i terapèutiques". En els casos dels nenes més petits, entre els 3 i els 8 anys aproximadament, continuen fent **psicomotricitat**, ja que aquesta disciplina "dóna prioritat a la dimensió no verbal i a les activitats no directives o exploratòries en un període evolutiu concret". (Arnáiz, Rabadán, Vives. *La psicomotricitat a l'escola*). La qual cosa afavoreix que els nens o nenes amb TEA que tenen certes dificultats comunicatives o corporals, puguin anar creixent, construint-se, al tractar-se d'unes sessions on es treballa de forma progressiva, on es crea un ambient acollidor i de seguretat, on s'organitzen el lloc i els materials, on es faciliten les activitats compartides, on s'afavoreix l'autonomia en les accions i els jocs del

nen/a, etc. (Arnáiz, Rabadán Vives. *La psicomotricitat a l'escola*). Al finalitzar aquesta etapa alguns dels nostres nens /es hauran millorat en quant a l'esquema corporal, la lateralitat, l'organització perceptiva, l'estructuració espai-temporalitat, l'equilibri i la coordinació. Això farà possible que a partir dels 8 anys pugui participar amb més eines en l'educació física.

A **Educació Física** actualment participen 22 nens i nenes de l'escola. Quatre grups amb diferents activitats adaptades a les seves característiques. Entre elles continuem oferint **les caminades**, el **patinatge**, els **jocs cooperatius** (en els quals tots col·laboren per aconseguir una fita i on no hi ha ni vencedors ni vençuts), els **jocs tradicionals** i els **esports adaptats** (futbol, bàsquet, tennis, beisbol, etc.).

També és important mantenir les connexions amb altres entitats, ja que gràcies a elles podem oferir sortides esportives en àmbits ordinaris. Així succeeix cada any amb **l'Associació Joc Viu**, on se'ns convoca en la platja de la Mar Bella al Poble Nou, durant les jornades "Juguem Tots Junts". Des del **Districte d'Horta-Guinardó** se'ns convida a practicar el tennis a les instal·lacions del Complex Municipal de Tennis de la Vall d'Hebron, el curs passat vam participar amb un grup de l'escola en un tast de surf a la platja de la Barceloneta (gràcies a **Goofys-Surf Aid Kids**), etc.

L'esport, en realitat, no és sinó una eina per introduir al nen/a en la societat, una eina que l'ajuda a obrir-se els demés, els ensenya a seguir unes regles i amb uns beneficis corporals que són inestimables, com la millora de la seva coordinació, augment de les seves possibilitats a nivell motriu, potencia la creació i regularització d'hàbits i on també es desenvolupa el plaer pel moviment i l'exercici.

Infants de Carrilet comparteixen activitats esportives amb altres nens i nenes de Barcelona. "L'esport ens fa iguals"

Aquest és l'objectiu fonamental dels que ens encarreguem actualment d'aquest projecte. Que els nens i nenes del Centre Educatiu i Terapèutic Carrilet puguin desenvolupar el plaer pel moviment, l'esport, l'activitat física, el joc i que en el futur segueixin dedicant part del seu temps a aquestes activitats. Una forma meravellosa d'interactuar i relacionar-se tant amb persones com amb el seu entorn.

Com explicava la Dra. Llúcia Viloca en *El niño autista. Detección, evolución y tratamiento* "aquests nens van deambulant sense una finalitat visible, ni per alguna cosa que els hi motivi, és un moure's sense sentit, com passius, sense una intencionalitat o motivació (...). Veiem que els seus aprenentatges motrius tenen una qualitat molt mecànica, sense l'emoció i el plaer d'un nen que aprèn a pujar una escala compartint l'alegria del progrés amb la seva mare o vetllador. Altres vegades poden fer moviments amb el seu cos, que ens deixen bocabadats, els quals estan al servei d'obtenir unes sensacions determinades".

Aquesta és la gran fita pels que ens dediquem a l'ensenyança de l'educació física, de la pràctica esportiva a l'escola. Canviar aquesta falta d'intencionalitat o motivació, aquesta falta d'emoció o plaer, aquesta impossibilitat de compartir l'alegria per experiències positives on l'esport, el joc els visqui amb **motivació, emoció, plaer** i on tingui la necessitat, a més, de **compartir** les seves experiències amb aquells que estan al seu voltant.

El 1974 la Dra. Llúcia Viloca iniciava un llarg camí, una aventura. 44 anys després, nosaltres, continuem el seu llegat dedicant-nos als nens i nenes amb TEA i a les seves famílies.

Javier Chamorro Miró, Pedagóg
Equip d'activitats motrius i terapèutiques
Centre Educatiu i Terapèutic **CARRILET**
Març, 2018